

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 10 grudnia 2025 r.

Pozycja 120

POSTANOWIENIE z dnia 26 listopada 2025 r. Sygn. akt SK 89/23

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Jarosław Wyrembak – przewodniczący
Krystyna Pawłowicz
Stanisław Piotrowicz – sprawozdawca
Justyn Piskorski
Michał Warciński,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 26 listopada 2025 r., skargi konstytucyjnej
A.B. o zbadanie zgodności:

art. 81 § 2 w związku z art. 88 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534) „w zakresie zwrotu «(...) uzasadniony (...)» odnoszącego się do przypadku złożenia wniosku o zmianę pełnomocnika z urzędu w postępowaniu karnym”, z art. 45 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

umorzyć postępowanie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. W skardze konstytucyjnej z 17 maja 2021 r. A.B. (dalej: skarżący) wniósł o stwierdzenie niezgodności: art. 81 § 2 w związku z art. 88 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534; dalej: k.p.k.) „w zakresie zwrotu «(...) uzasadniony (...)» odnoszącego się do przypadku złożenia wniosku o zmianę pełnomocnika z urzędu w postępowaniu karnym”, z art. 45 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

1.1. Skarga konstytucyjna została wniesiona na tle następującego stanu faktycznego:

W lutym 2020 r. sąd rejonowy wyznaczył skarżącemu adwokata do roli pełnomocnika z urzędu. Pokrzywdzony w lipcu tego samego roku złożył wniosek o zmianę pełnomocnika, wskazując m.in., że adwokat nie kontaktuje się z nim w żadnej ze spraw. Zarządzeniem

z sierpnia 2020 r. sąd uznał, że pokrzywdzony nie wykazał, by pełnomocnik nie reagował na jego pisma i że powody przytoczone przez pokrzywdzonego nie uzasadniają zmiany pełnomocnika. Zarządzenie to pokrzywdzony zaskarżył, ponownie wnosząc o wyznaczenie innego pełnomocnika. Zażalenie to nie zostało uwzględnione. Skarżący zaznaczył, że o ile w komparycji postanowienia nieuwzględniającego zażalenie sąd powołał art. 81 a§ 1 k.p.k i art. 88 § 2 k.p.k., to w uzasadnieniu sąd oparł się na art. 118 § 3 k.p.c. w związku z art. 88 § 1 k.p.k.

1.2. Skarżący wskazał, że naruszone zostało jego prawo do sądu wyrażone w art. 45 ust. 1 Konstytucji, a także prawo do ochrony wolności z art. 31 ust. 2 Konstytucji i prawo podmiotowe równości wyrażone w art. 32 ust. 1 Konstytucji. W dalszej części uzasadnienia, skarżący podniósł, że w postępowaniu karnym pokrzywdzony mający pełnomocnika z wyboru może go swobodnie zmienić, nie przedstawiając żadnego uzasadnienia, to nie można takiego wymogu stawiać pokrzywdzonym mającym pełnomocników z urzędu, co jego zdaniem nie jest zgodne z wymogami sprawiedliwości. W przekonaniu skarżącego, zaskarżone przepisy powodują, że pokrzywdzeni w podobnych sytuacjach (mający pełnomocnika z wyboru i mający pełnomocnika z urzędu) w postępowaniu karnym traktowani są w odmienny sposób, sprzeczny z zasadą równości z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Sytuacja materialna pokrzywdzonych nie może prowadzić do różnicowania w zakresie prawa do sądu wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji.

2. W piśmie z 31 października 2023 r. Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował, że nie zgłasza udziału w sprawie.

3. W piśmie z 14 grudnia 2023 r. Prokurator Generalny wniósł o umorzenie postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393), z powodu niedopuszczalności wydania wyroku.

W uzasadnieniu swojego stanowiska Prokurator Generalny stwierdził, że skarga konstytucyjna nie spełnia wymogów ustawowych, gdyż skarżący nie uzasadnił stawianego zarzutu. Dodatkowo w przedstawionej sprawie nie doszło do naruszenia konstytucyjnego prawa skarżącego, gdyż odmowa zmiany pełnomocnika z urzędu nie jest tożsama z odmową wyznaczenia pełnomocnika z urzędu w ogóle. Ta pierwsza sytuacja nie jest sprawą w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Przedmiot skargi konstytucyjnej.

1.1. W skardze konstytucyjnej z 17 maja 2021 r. A.B. (dalej: skarżący) wniósł o stwierdzenie niezgodności: art. 81 § 2 w związku z art. 88 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534; dalej: k.p.k.) „w zakresie zwrotu «(...) uzasadniony (...)» odnoszącego się do przypadku złożenia wniosku o zmianę pełnomocnika z urzędu w postępowaniu karnym”, z art. 45 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

1.2. W myśl art. 81 § 2 k.p.k., „[n]a uzasadniony wniosek oskarżonego lub jego obrońcy prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy może wyznaczyć nowego obrońcę w miejsce dotychczasowego”. Natomiast art. 88 § 1 k.p.k. w aktual-

nym brzmieniu, stanowi, że „[p]ełnomocnikiem może być adwokat, radca prawny lub radca Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Pełnomocnika z urzędu wyznacza prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Do pełnomocnika stosuje się odpowiednio przepisy art. 77, art. 78, art. 78a, art. 81 § 1a-2, art. 81a § 1-3, art. 83, art. 84, art. 86 § 2 oraz przepisy wydane na podstawie art. 81a § 4”.

2. Umorzenie postępowania w zakresie kontroli art. 88 § 1 k.p.k.

Ostatecznym rozstrzygnięciem w sprawie przed sądem powszechnym, na które powołuje się skarżący, jest postanowienie sądu rejonowego z 27 października 2020 r. W postanowieniu tym sąd nie uwzględnił zażalenia skarżącego na postanowienie o odmowie zmiany pełnomocnika z urzędu. Ostateczne rozstrzygnięcie w sprawie wydano na podstawie art. 81 § 1a i 81 § 2 k.p.k. Art. 88 § 1 k.p.k. przywołany został przez sąd w uzasadnieniu do postanowienia związkowo z art. 118 § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 poz. 1568; dalej: k.p.c.). Art. 88 § 1 k.p.k. nie stanowił podstawy wydania ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie, jest również irrelevantny z punktu widzenia prawa skarżącego, które zostało naruszone, stanowi bowiem o tym kto może być obrońcą, kto obrońcę z urzędu powołuje i jakie przepisy stosuje się do takiego obrońcy. Z punktu widzenia konstytucyjnego prawa do sądu, na które powołuje się skarżący przepis ten jest irrelevantny i fakt pojawienia się go w uzasadnieniu do ostatecznego rozstrzygnięcia nie miał w niniejszej sprawie znaczenia. Trybunał umorzył postępowanie w zakresie badania zgodności z Konstytucją art. 88 § 1 k.p.k. na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r., poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK lub ustawa o organizacji TK), z powodu niedopuszczalności wydania wyroku.

3. Umorzenie postępowania w zakresie kontroli art. 81 § 2 k.p.k.

3.1. Polskie postępowanie karne rozróżnia obrońców, z usług których może korzystać oskarżony w postępowaniu karnym – obrońców z urzędu i z wyboru. Obrońcę z urzędu wyznacza się w dwóch wypadkach: jeśli oskarżony „w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny” (art. 78 k.p.k.), a także wówczas, gdy w przypadku obrony obowiązkowej oskarżony nie ma obrońcy z wyboru (art. 79 i art. 80 k.p.k.).

Kodeks postępowania karnego reguluje w sposób ogólny kwestię powołania, zmiany i odwołania obrońcy z urzędu. Przedmiotem postępowania przed sądem powszechnym, które w mniemaniu skarżącego naruszyło jego prawo, była odmowa zmiany obrońcy z urzędu, który – zdaniem skarżącego – w sposób niewłaściwy wywiązywał się ze swoich obowiązków. Uzasadnienie, które sąd uznał za niewystarczające, dotyczyło tego, że zdaniem skarżącego obrońca biernie asystuje w wyznaczonych mu sprawach, a także improwizuje w nich. Skarżący uznał, że ustawowe wymaganie, by wniosek o zmianę obrońcy z urzędu był uzasadniony, podczas gdy obrońcę z wyboru można zmieniać w sposób dowolny, bez potrzeby uzasadniania tej zmiany jest niezgodne z Konstytucją, gdyż narusza jego prawo do sądu.

3.2. Ustawa o organizacji TK wymaga, by skarga konstytucyjna była należycie uzasadniona. Skarga nie może zawierać jedynie ogólnych uwag na temat wzorców kontroli czy nieuzasadnionej przepisami aktu wyższego rzędu niesprawiedliwości. Trybunał po wielokroć przypominał, że samo przywołanie treści kwestionowanego przepisu i jego wykładni nie wystarcza, by merytorycznie rozpatrzeć sprawę, podobnie jak nie wystarcza jedynie określenie problemu konstytucyjnego i zarzutu niekonstytucyjności.

Zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą nadanie skardze dalszego biegu nie zwalnia Trybunału z obowiązku badania, czy nie zachodzą negatywne przesłanki, wyłączające dopuszczalność merytorycznej kontroli zaskarżonych przepisów. Kompetencje Trybunału w tej kwestii nie kończą się na etapie wstępnej oceny skargi. Skład rozpoznający sprawę nie jest związany postanowieniami wydanymi na wcześniejszym etapie postępowania, o czym Trybunał wielokrotnie przypominał (zob. np. postanowienia TK z: 16 czerwca 2009 r., sygn. SK 22/07, OTK ZU nr 6/A/2009, poz. 97; 23 kwietnia 2008 r., sygn. SK 29/07, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 53; 2 kwietnia 2008 r., sygn. SK 93/06, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 48; 17 maja 2017 r., sygn. SK 7/16, OTK ZU A/2017, poz. 42). Dlatego przed przystąpieniem do merytorycznej oceny zaskarżonych przepisów Trybunał dokonał zbadania skargi inicjującej niniejsze postępowanie pod względem formalnym. Trybunał uznał, że wprawdzie lapidarnie, ale skarżący uzasadnił swoje przekonanie o niezgodności art. 81 § 2 k.p.k. z przytoczonymi wzorcami kontroli.

Skarżący uważa, że „skoro pokrzywdzony mający pełnomocnika z wyboru w postępowaniu karnym może swobodnie go zmienić i nie musi tego uzasadniać w żaden sposób, to w świetle art. 45 ust. 1 Konstytucji w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji brak jest podstaw do różnicowania sytuacji pokrzywdzonego mającego pełnomocnika z wyboru od pokrzywdzonego mającego pełnomocnika z urzędu. Nakładanie bowiem na pokrzywdzonego mającego pełnomocnika z urzędu dodatkowego obowiązku z postaci konieczności istnienia uzasadnionego wniosku pokrzywdzonego, podczas gdy w przypadku pokrzywdzonego mającego pełnomocnika z wyboru brak jest jakichkolwiek wymagań co do możliwości zmiany pełnomocnika prowadzi do sytuacji, (...) w której w podobnej sytuacji (...) podmioty uczestniczące w postępowaniu karnym traktowane są odmiennie w sposób sprzeczny z zasadą równości wyrażoną w art. 32 ust. 1 Konstytucji. (...) Sytuacja materialna człowieka nie może prowadzić do zróżnicowania jego praw konstytucyjnych, albowiem prawo do sądu wyrażone w art. 45 ust. 1 Konstytucji nie jest uzależnione ani zróżnicowane od sytuacji materialnej człowieka. Wprowadzenie takiego zróżnicowania przez ustawodawcę powoduje, iż naruszone zostało konstytucyjne prawo do sądu wyrażone w art. 45 ust. 1 Konstytucji, a także prawo podmiotowe równości wyrażone w art. 32 ust. 1 Konstytucji”.

3.3. Prawo do sądu wyrażone w art. 45 ust. 1 Konstytucji stanowi, że „[k]ażdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”. Przepis ten statuuje samoistne prawo do sądu, które nie jest zależne od naruszenia jakiegokolwiek innego prawa podmiotowego. Natomiast art. 32 ust. 1 Konstytucji, jak wskazał w pełnym składzie Trybunał w postanowieniu z 24 października 2001 r. (sygn. SK 10/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 225) „ma ono charakter niejako prawa «drugiego stopnia» («metaprawa»), tzn. przysługuje ono w związku z konkretnymi normami prawnymi lub innymi działaniami organów władzy publicznej, a nie w odezwaniu od nich – niejako «samoistnie». Jeżeli te normy lub działania nie mają odniesienia do konkretnych określonych w Konstytucji wolności i praw, prawo do równego traktowania nie ma w pełni charakteru prawa konstytucyjnego, a to sprawia, że nie może ono być chronione za pomocą skargi konstytucyjnej”. Interpretowany w sposób odmienny, art. 32 ust. 1 Konstytucji pozwalałby w nieskończoność poszerzać granice ochrony konstytucyjnej, poprzez włączanie niewymienionych wprost przez ustrojodawcę uprawnień, które podlegałyby ochronie jedynie z tytułu zasady równości (por. wyrok TK z 23 października 2006 r., sygn. SK 42/04, OTK ZU nr 9/A/2006, poz. 125). Stąd art. 32 ust. 1 Konstytucji jako wzorzec kontroli wymaga zawsze przywołania prawa podmiotowego, które w przekonaniu skarżącego zostało naruszone. Dla skarżącego uprawnieniem pierwszego rzędu jest prawo do sądu, które zostało przez zaskarżony przepis naruszone.

3.3.1. Trybunał wielokrotnie wskazywał na to, że na prawo do sądu składają się trzy elementy: 1) prawo dostępu do sądu, tj. prawo uruchomienia procedury przed sądem – organem o określonej charakterystyce (niezależnym, bezstronnym i niezawisłym); 2) prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności; 3) prawo do wyroku sądowego, tj. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd (zob. wyrok TK z 9 czerwca 1998 r., sygn. K 28/97, OTK ZU nr 4/1998, poz. 50). Prawo do obrony jest z kolei odrębnym prawem chronionym konstytucyjnie, wynikającym z art. 42 ust. 2 Konstytucji, zgodnie z którym „Każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu”. Tym samym prawo do obrony nie stanowi elementu prawa do sądu.

Podmiotowe prawo do sądu związane jest nieodłącznie z istnieniem jego przedmiotowego zakresu, a więc określonej sprawy. Prawo do sądu jest bowiem w istocie prawem do tego, by w każdej sprawie móc zwrócić się do sądu z żądaniem żeby określił on status prawny, a więc odniósł się do żądania jednostki. „Z art. 45 ust. 1 ustawy zasadniczej wynika, że prawo do sądu obejmuje «sprawy» dotyczące jednostek i innych podmiotów tego prawa. Ustawodawca konstytucyjny nie zdefiniował pojęcia «sprawy», którym posłużył się kształtując prawo do sądu; brak też jednoznacznego określenia tego pojęcia i w orzecznictwie. Występuje ono w różnych znaczeniach na tle poszczególnych gałęzi prawa. Odwołanie się do nich, jak wyjaśnił Trybunał Konstytucyjny w swym orzecznictwie, nie wystarczy jednak do objaśnienia pojęcia «sprawy» w znaczeniu konstytucyjnym. Trybunał przyjmuje bowiem, że konstytucyjne pojęcie «sprawy» ma – przynajmniej w pewnej mierze – znaczenie autonomiczne (por. wyrok z 10 maja 2000 r., K. 21/99, OTK ZU Nr 4/2000, poz. 109, s. 30). Termin «sprawa» należy odnosić niewątpliwie do sporów prawnych między osobami fizycznymi i prawnymi; obejmuje on spory wynikające ze stosunków cywilnoprawnych, administracyjnoprawnych oraz rozstrzyganie o zasadności zarzutów karnych. Jego znaczenie nie wyczerpuje się jednak na tym katalogu; generalnie chodzi o «rozstrzyganie o prawach danego podmiotu». Do kategorii praw, o których rozstrzyga sąd sprawujący wymiar sprawiedliwości należą więc «wszelkie inne prawa, których istnienie wynika z całokształtu obowiązujących regulacji prawa materialnego» (tamże, s. 30, 31). (...) Trybunał wyraził też pogląd o charakterze ogólnym, iż «Prawo do sądu oznacza dla ustawodawcy obowiązek ustanowienia regulacji prawnej, która zapewni rozpatrzenie sprawy przez sąd, na żądanie zainteresowanego» (tamże, s. 302)” (wyrok TK z 10 lipca 2000 r., sygn. SK 12/99, OTK ZU nr 5/2000, poz. 143).

W wyroku z 8 października 2013 r. o sygn. K 30/11 (OTK ZU nr 7/A/2013, poz. 98) Trybunał rozstrzygnął w przedmiocie zgodności z Konstytucją braku możliwości zaskarżenia postanowienia o przyznaniu albo odmowie przyznania oskarżonemu obrońcy z urzędu, uznając, że ma do czynienia ze sprawą w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji, gdyż rozstrzygnięcie takie decyduje o prawach lub obowiązkach jednostki, wynikających z przepisów prawnych. Trybunał wskazał wówczas, że decydując o przyznaniu albo nie obrońcy z urzędu, prezes właściwego sądu rozstrzygał w istocie o formie prawa do obrony, jak i o tym, czy i w jakim stopniu będzie ono realizowane. „Odmowa przyznania profesjonalnego obrońcy nie oznacza – sama w sobie – pozbawienia oskarżonego prawa do obrony, jakkolwiek determinuje sposób korzystania przez tę osobę z przysługującego jej uprawnienia do prezentowania własnego stanowiska i przeciwstawiania się stawianym zarzutom. Dotyczy zatem «sprawy», o której mowa w art. 45 ust. 1 Konstytucji, przez co musi być postrzegana w perspektywie konstytucyjnej regulacji prawa do sądu”.

Brak obrońcy w postępowaniu karnym przed sądem nie jest jednak tożsamy z brakiem konkretnego obrońcy. Brak obrońcy jako takiego narusza prawo do sądu wynikające z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Nie jest to jednak sytuacja tożsama z tą, jaka wynika z braku dostępu do

konkretnego obrońcy, nawet wówczas, gdy jest on określony negatywnie, gdyż skarżący wprawdzie nie oczekuje przyznania mu przez sąd konkretnego pełnomocnika, ale chce mieć możliwość swobodnego rezygnowania z obrońcy niespełniającego jego oczekiwań. Na jego realny dostęp do sądu wpływ miałaby sytuacja, w której obrońca z urzędu nie realizuje swoich obowiązków obrończych – to jednak byłoby jednocześnie uzasadnioną podstawą do jego odwołania. Kodeks postępowania karnego nie uniemożliwia zmiany obrońcy z urzędu. Nie każde postępowanie toczące się przed sądem jest automatycznie sprawą, w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Jest nią tylko takie rozstrzygnięcie, które ustala prawa danego podmiotu. Tym samym prawo do sądu obejmuje wszelkie sytuacje, w których dochodzi do rozstrzygania o prawach podmiotu, a natura określonego stosunku prawnego sprawia, że nie można w sposób arbitralny i jednostronny rozstrzygnąć o jego sytuacji prawnej (por. wyrok TK z 27 maja 2008 r., sygn. SK 57/06, OTK ZU nr 4/A/2008, poz. 63). Postępowanie w sprawie zmiany obrońcy z urzędu nie wpływa na prawo oskarżonego do obrony, gdyż z samej swej istoty „zmiana obrońcy” wskazuje na to, że takowego obrońcę już oskarżonemu przyznano, ustalając tym samym jego sytuację prawną. Kodeks postępowania karnego wymaga jedynie, by wniosek o zmianę obrońcy był uzasadniony tak, by zapobiec sytuacji, w której mandant wnosi o zmianę pełnomocnika z arbitralnych powodów, co miałoby wpływ na ekonomikę procesową.

3.3.2. Trybunał uznał, że postępowanie z wniosku o zmianę obrońcy z urzędu nie ogranicza prawa do sądu a tym samym art. 81 § 2 k.p.k. nie może być sprzeczny z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Nie ma bowiem prawa przysługującego jednostce, które mogłoby zostać ukształtowane w sposób nierówny, naruszając tym samym także art. 32 ust. 1 Konstytucji. Z uzasadnienia przedmiotowej skargi wynika ogólne przekonanie skarżącego, że różne ukształtowanie sytuacji prawnej w zakresie zmiany pełnomocnika przez oskarżonych, dla których wyznaczono obrońców z urzędu i posiadających obrońców z wyboru jest po prostu niesprawiedliwe i budzi w nim poczucie nierówności. Nie zawsze jednak konstytucyjne i wypracowane przez Trybunał rozumienie pojęć prawnych i prawniczych odpowiada poczuciu skarżących.

Wobec powyższych ustaleń, postępowanie w sprawie zgodności art. 81 § 2 k.p.k. z art. 45 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Trybunał umorzył na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK, z powodu niedopuszczalności wydania wyroku.

Biorąc powyższe pod uwagę, Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.